

МАКРОЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ПЕРЕДУМОВ ДЛЯ ВИХОДУ УКРАЇНИ З КРИЗИ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УСПІШНОГО ДОВГОСТРОКОВОГО РОЗВИТКУ

Дано макроекономічну оцінку стану та передумов стабілізації розвитку національної економіки. Обґрунтовано концептуальні підходи до антикризового управління в забезпеченні подальшого розвитку національної економіки відповідно до визначених стратегічних цілей та пріоритетів. Обґрунтовано організаційно-методичні підходи до організації системи наукового передбачення кризових тенденцій в довгостроковому управлінні національною економікою.

Дана макроэкономическая оценка состояния и предпосылок стабилизации развития национальной экономики. Обоснованы концептуальные подходы к антикризисному управлению в обеспечении дальнейшего развития национальной экономики в соответствии с определенными стратегическими целями и приоритетами. Обоснованы организационно-методические подходы к организации системы научного предвидения кризисных тенденций в долгосрочном управлении национальной экономикой.

The macroeconomic estimation of the state and pre-conditions of stabilizing of development of national economy is given. Grounded the conceptual going is near overcoming of the crisis phenomena and providing of subsequent development of national economy in accordance with certain strategic goals and priorities. Organizationally methodical going near organization of the system of scientific prediction of crisis tendencies in a long-term management a national economy is grounded.

економічна криза, антикризове управління, наукове передбачення, національна економіка

Світ-системний аналіз дозволяє сьогодні констатувати факт конструювання нового багатополюсного світу, в якому відбуваються процеси політичного, економічного, ідеологічного змагання та зіткнення цивілізацій. У результаті цих процесів одні країни мають змогу вигідно позиціонувати свої конкурентні переваги, а інші зіштовхуються із проблемами нейтралізації загроз та пошуку вигідних для себе перспектив у довгостроковому розвитку.

Стратегічна спрямованість розвитку національної економіки вказує на те, що Україна знаходиться сьогодні в позиції «стратегічного шпагату» між Заходом та Сходом. З одного боку, партнерські стосунки з ЄС, в яких постійно відтягується членство України, а з іншого боку – недостатня задекларованість для України євразійського інтеграційного курсу. У цій ситуації дуже важливо, щоб Україна займала місце активного та потужного суб'єкта, а не пасивного об'єкту впливу з боку великих держав та глобальних політичних і економічних структур. Участь України у глобальних і регіональних інтеграційних процесах має бути гнучким і ефективним інструментом реалізації її національних інтересів і знаходити своє відображення у відповідних концепціях, стратегіях, програмах розвитку.

Згідно зі Стратегією розвитку України «Україна 2020: стратегія національної модернізації», Стратегією інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр.

в умовах глобалізаційних викликів, Декларацією Тисячоліття Організації Об'єднаних Націй, яку Україна підписала у 2000 р., Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2010 р. [16], перспективи подальшого розвитку України зводяться до формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку, яка має сприяти розбудові конкурентоспроможного, соціально орієнтованого, адаптованого до зовнішніх та внутрішніх викликів суспільства. Реалізація цих цільових намірів ще більше актуалізується в умовах подолання наслідків світової фінансової кризи та внутрішньої політичної кризи, що загострює структурні диспропорції національної економіки. Для того, щоб подолати ці негативні явища і визначити передумови оздоровлення національної економіки, необхідно чітко визначити фактори та підходи подальшого розвитку національної економіки й одночасно чітко окреслити механізми передбачення кризових явищ в управлінні довгостроковим розвитком України.

На сьогоднішнє питання пошуку перспектив розвитку національних економік приділяється чимала увага в працях зарубіжних вчених: Р. Аткинсона, А. Тофлера, М. Портера, Дж. Стігліца та ін., так і вітчизняних науковців: О.І. Амоші, В.М. Гейця, Я.А. Жаліла, С.А. Єрохіна, Б.Є. Кваснюка, І.В. Крючкової, А.П. Ревенка, А.І. Мокія, В.П. Семиноженка, М.І. Скрипниченко, Б.Я. Панасюка, А.М. Поручника, Ю.М. Харазішвілі та інших науковців. Ці дослідження зводяться до обґрунтування умов збалансованого розвитку, стратегічних векторів подальшого розвитку національної економіки, моделювання економічної динаміки, напрямів модернізації функціональних складових державного регулювання економіки під впливом соціально-політичних та економічних факторів [3, 11, 13, 14].

Однак кризові процеси у світовій економіці загострюють увагу на питаннях подолання деструктивних факторів, у разі збереження яких в економіці України фінансово-економічна криза буде розгортатися, в результаті чого показники розвитку економіки та відповідні соціальні стандарти життя населення погіршуватимуться, а звідси і обмежуватимуться можливості подальшого розвитку України.

Тому в рамках цієї наукової публікації вважаємо за необхідне проаналізувати основні фактори, які детермінуватимуть вихід України із кризи та визначатимуть її успішний розвиток у перспективі, а також обґрунтувати організаційно-методичні підходи до організації системи наукового передбачення кризових тенденцій у довгостроковому управлінні національною економікою.

Макроекономічний аналіз основних індикаторів розвитку національної економіки за 2003–2009 рр. (табл. 1) вказує на погіршення витратної структури показників ВВП України. У першу чергу, це скорочення темпів приросту споживчих витрат економіки, валового нагромадження, державних витрат, зовнішнього вкладу, що призвело до падіння ВВП у 2009 р. на 14% порівняно з 2008 р. Така ситуація спровокувала ланцюг спадних макроекономічних реакцій, вплинувши на скорочення обсягів виробництва, зростання безробіття, яке за оцінкою Міжнародної організації праці за останні 10 років мало найвище значення у 2009 р. близько 12%, зростання споживчих цін на 22%. Зменшення сукупного попиту також провокувалося скороченням зовнішньоекономічної активності. Міжнародна фінансова криза скоротила попит на ринках сталі та хімічної продукції, що, у свою чергу, призвело до значного падіння українського експорту (на 47% у 2009 р.). Вузьке коло основних партнерів для експортерів України і слабка географічна диверсифікація експорту (в основному Туреччина та країни ЄС) призвели до значного падіння рівня промислового виробництва.

Небезпечним для економіки України є зростання негативного сальдо балансу приватного і зовнішнього секторів, що зменшує їх вклад у ВВП і призводить до уповільнення темпів економічного зростання. Міністерство економіки розрахувало, що за наступні три роки Україна зможе компенсувати па-

Таблиця 1

Темпи зростання макроекономічних індикаторів соціально-економічного розвитку України*

Макроіндикатори економіки України	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (прогноз)
Зміна реальних макропоказників до попереднього року								
ВВП (темпи приросту до попереднього року), %	9,6	12,1	2,7	7,1	7,6	2,1	-14,0	3,7
Кінцеві споживчі витрати, % в т. ч.	12,8	13,0	13,2	11,2	8,3	7,9	7,3	0,8
сектора державного управління	14,8	4,7	2,7	-5,3	2,6	2,7	2,0	-2,7
домашніх господарств	12,4	16,3	16,6	14,2	9,7	8,7	7,5	1,9
Валове нагромадження основного капіталу, %	15,8	10,2	0,3	14,7	9,2	9,6	9,9	12,1
Експорт товарів і послуг, %	10,3	18,1	-11,2	-3,1	4,2	54,0	-47,0	0,6
Імпорт товарів і послуг, %	16,4	13,6	2,1	6,3	5,5	55,0	-46,0	-0,6
Баланс товарів і послуг, млрд дол. США	1,28	4,98	0,67	-3,07	-5,14	-6,5	-5,1	-2,06
Експорт товарів і послуг, млрд дол. США	28,95	41,29	44,38	50,24	54,51	85,335	45,435	65,01
Імпорт товарів і послуг, млрд дол. США	27,67	36,31	43,71	53,31	59,65	92,003	50,604	-63,2
Цінові індикатори розвитку національної економіки								
ІСЦ, середні за рік, %	5,2	9,1	13,5	9,1	12,0	9,3	8,5	11,2
ІСЦ, грудень до грудня попереднього року, %	8,2	12,3	10,3	11,6	12,5	9,6	22,3	9,7
ІЦВ, середні за рік, %	7,8	20,4	16,8	9,5	13,4	11,6	10,2	14,1
ІЦВ, грудень до грудня попереднього року, %	11,1	24,1	9,5	14,2	14,7	12,2	23,0	13,6
Обмінний курс, середній за період, грн/дол. США	5,33	5,31	5,14	5,05	5,08	7,7	7,98	8,0
Гроші та кредит								
Ставка рефінансування НБУ, % річних	7,0	9,0	9,5	8,5	8,0	12,0	10,25	7,0
Відсоткова ставка за кредитами, % річних	18,0	17,8	16,0	15,9	14,5	14,0	16,5	12,5
Відсоткова ставка за депозитами, % річних	6,5	8,0	8,5	7,8	8,2	13,0	15,3	11,0
Грошова база, % до попереднього періоду	30,1	34,2	54,2	18,1	25,0	22,0	31,0	18,0
Грошова маса (М3), % до попереднього періоду	46,5	32,1	54,3	35,2	35,0	31,5	29,0	27,5
Зведений бюджет, % до ВВП								
Загальні надходження	28,2	26,5	31,6	32,1	30,2	30,0	29,3	28,5
Загальні витрати	28,4	29,4	33,4	32,8	30,5	31,0	30,2	29,3
Сальдо	-0,2	-2,9	-1,8	-0,7	-0,3	-1,0	-0,9	-0,8
Соціальні показники								
Реальна середньомісячна заробітна плата, %	15,2	23,8	20,3	18,3	15,4	12,5	-5,8	3,0
Рівень реального безробіття (за методологією МОП), %	9,3	9,2	8,9	8,1	7,6	6,8	12,4	8,1

*Складено на підставі інформації Міністерства економіки України, Державного комітету статистики України, Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2010 р., Бюлетеня НБУ, №1, 2010 р.

діння ВВП на рівні 14% у 2009 р. і до 2012 р. вийти на докризові показники розвитку. Для цього сумарний приріст ВВП в 2011–2012 рр. має становити 7–9% [15]. Однак міжнародні експерти Світового банку більш песимістично дивляться на перспективи розвитку України, визначаючи можливе зростання ВВП лише на рівні 1–3,5%, і в кращому варіанті за рахунок відновлення докризової кон'юнктури на ринку сталі а також у випадку проведення податкової реформи в Україні [7].

Крім цього, Міжнародне енергетичне агентство прогнозує у 2013 р. чергову нафтову кризу, яка за своїми масштабами має перевершити нинішню фінансову. Причинами можливої кризи може стати скорочення нафтовими концернами інвестицій в проекти з розробки нових родовищ на фоні сучасної кризи та скорочення нафтового видобутку. У випадку виникнення дефіциту нафти, ціна на неї стрімко зростатиме, а відповідно інфляція пропозиції посилюватиме макроекономічну нестабільність. Незважаючи на те, що в Україні за останні десять років енергомісткість скоротилася з 0,98 до 0,68 кг ум. п. на 1 грн створеної продукції, однак до граничної норми, що визначає енергетичну безпеку країни 0,2–0,5 кг ум. п. на 1 грн, так і не наблизилася [7]. Тому важливо, щоб Уряд України активно підтримував програми модернізації виробництва, які б сприяли скороченню енергомісткості при одночасному зростанні наукомісткості (дослідження відновлюваних джерел енергії), що буде ознакою ноосферизації економіки та зростанням її конкурентних позицій у світовому господарстві.

Стратегія виходу із економічної кризи, що реалізується більшістю держав світу на сьогодні, як правило, базується на кейнсіанських рецептах «оздоровлення» економіки, шляхом стимулювання внутрішнього попиту та поживлення фінансового сектора. Але безсистемне спрямування грошових потоків у фінансовий сектор навіть країнами, що мають вільно конвертовану валюту, не відновлює очікуваного кредитування реального сектора економіки.

У цій ситуації виникає логічне запитання, які ж реальні можливості має Україна у подоланні деструктивних факторів, чи достатньо економічного потенціалу для подальшого розвитку, і які основні фактори визначатимуть її подальші перспективи розвитку у світогосподарській архітектоніці.

Фактори, які визначатимуть вихід національної економіки із кризи та перспективи подальшого розвитку, умовно можна згрупувати у три блоки: 1) фактори інституційного середовища; 2) фактори, які характеризують ефективність організаційно-економічного механізму державного регулювання; 3) фактори ефективності розподілу та використання ресурсів економіки.

У рамках факторів, які характеризують ефективність інституційного середовища, доцільно виділити: ефективність роботи економічних інститутів у контексті послідовної реалізації важелів антикризової політики, виконання норм міжнародного права в частині забезпечення збалансованого розвитку економіки; взаємодію влади, бізнесу й суспільства у розбудові національної економіки. Аналізуючи ці фактори для України, слід відзначити, що до цих пір не вироблено єдиних, зрозумілих для всіх концептуальних підходів виходу з кризи та економічного відродження у посткризовий період, які були б визнані та прийняті до виконання всіма політичними силами і гілками влади. Відсутність такого плану на фоні вкрай обмежених фінансових ресурсів та зростання зовнішньої заборгованості призводить до прийняття численних безсистемних рішень, що остаточно виснажують економіку України. Тому при розробці Стратегії виходу із кризи необхідно відмовитися від перманентного вирішення проблем, а створювати належне інституційне підґрунтя для стимулювання розвитку виробництв п'ятого та шостого технологічних укладів, які детермінують ноосферизований розвиток національної економіки. При цьому антикризові важелі мають, у першу чергу, бути спрямовані на посилення адаптації національної економіки до викликів фінансової кризи, а вже після цього – на створен-

ня іманентних національній економіці передумов для динамічного розвитку через державне стимулювання розвитку пріоритетних галузей народного господарства у частині формування наукомістких виробничих процесів, сприяння функціонуванню інноваційно-інвестиційних структур, створення конкурентоспроможних переробних виробництв; технологічного і технічного оновлення базових галузей економіки; здійснення заходів на підтримку міжнародної технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок; фінансову підтримку, здійснення сприяєтливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інвестиційної діяльності; впровадження наукових досліджень, дослідно-конструкторських, технологічних та проектних розробок комплексного характеру у виробництві тощо.

Я.А. Жаліло, О.С. Бабанін, Я.В. Белінська в монографії «Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи» (2009 р.) у системі антикризового управління виділяють першочергові та довгострокові заходи антикризової політики [3]. Перші включають: заходи щодо стабілізації фінансової системи; заходи щодо валютно-курсової стабілізації; сприяння поживавленню економічної активності та запобігання економічного спаду через поживавлення сукупного попиту та збільшення чистого експорту; заходи щодо відновлення керованості національної економіки, які мають спиратися на ефективне антимонопольне регулювання, антикорупційну політику, механізми ефективного використання державної власності через систему корпоративного управління. Інші – це заходи довгострокового впливу, які стосуються збереження зайнятості та вітчизняного кадрового потенціалу, збереження рівня та якості життя населення.

М.І. Скрипниченко, характеризуючи сучасні трансформаційні тенденції в національній економіці, слушно зазначає, що на фоні вирішення пріоритетних завдань, пов'язаних із макроекономічною стабілізацією, подоланням кризових процесів, необхідно дотримуватися стратегічної мети – стійкого економічного розвитку та максимізації економічного зростання. При цьому потенціал такого розвитку має базуватися на активізації сукупного попиту та впровадженні науково-виробничої та інноваційної діяльності, що дозволить підняти сукупну продуктивність факторів виробництва, а звідси і конкурентні позиції України [13, с. 172].

Фактори, які характеризують ефективність використання економічних методів та інструментів державного регулятивного впливу, у першу чергу, мають аналізуватися з позицій забезпечення стабілізації економіки, національної безпеки, трансформації економічної системи відповідно до визначених стратегічних пріоритетів з урахуванням національних інтересів та викликів глобалізованого середовища. Якщо управління довгостроковим розвитком економіки України буде мати в своїй основі переважно ендогенну орієнтовану модель економічного зростання, то економічний інструментарій державного регулювання має бути спрямований на стимулювання складових сукупного попиту за рахунок збільшення реальних доходів домашніх господарств, зростання валового нагромадження, відновлення довгострокового кредитування реального сектора, збільшення державного інвестування в науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки, зростання оборотних коштів на рахунках підприємств, стимулювання структурної трансформації галузей в частині розвитку наукомістких, інноваційно-активних, експортно орієнтованих, імпортозамінних виробництв.

Аналізуючи фактори ресурсного забезпечення управління розвитком національної економіки в період виходу із кризи, особливий акцент необхідно ставити на ефективність розподілу та використання фінансових ресурсів. При цьому держава має фінансово підтримувати ті галузі, розвиток яких спричинить

мультиплікативний ефект для розвитку інших виробництв, що, у свою чергу, сприятиме економічному зростанню економіки України.

У рамках антикризового законодавства одним із джерел оздоровлення економіки є кошти Стабілізаційного фонду, який формується у складі спеціального фонду державного бюджету. Основними напрямками використання коштів цього фонду є забезпечення економічної стабільності, енергетичної та продовольчої безпеки, послаблення залежності економіки від негативних наслідків фінансової кризи, захист економіки від інфляційного тиску та утримання рівноваги на ринках стратегічно важливих видів продукції. Аудит використання коштів цього фонду у 2009 р., проведений Рахунковою палатою України, засвідчив невідповідність використання цих коштів бюджетному законодавству, що нівелює ефективність Фонду [9].

Оскільки, можливості бюджетного фінансування в Україні є вкрай обмеженими необхідно використовувати диверсифіковані критерії підтримки галузей економіки, які успішно використовуються в країнах ЄС, Росії. Зокрема, бюджетні ресурси необхідно направляти для реалізації неприбуткових проектів; цільове банківське кредитування використовувати для пріоритетних галузей, для реалізації прибуткових проектів; державне стимулювання іноземних інвестицій застосовувати для наукомістких секторів, на фінансування яких недостатньо внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Дуже важливо, щоб в інвестуванні держава дотримувалася «золотого правила» і правила стабільного інвестування упродовж економічного циклу. За «золотим правилом» уряд може запозичувати лише з метою інвестування в економіку, а не для забезпечення фінансування поточних витрат. За правилом стабільного інвестування протягом економічного циклу необхідно частку державних витрат утримувати на стабільному рівні, адже показник державних витрат у ВВП є інтегрованим показником державної активності. У розвинутих країнах він включає державні капіталовкладення, витрати на наукові дослідження, фінансування державних підприємств і коливається в межах від 30 до 60% ВВП. Так, у Німеччині показник державного втручання в економіку складає 40%, у Великобританії 30%, у Франції коливається в межах від 25 до 35%, у Швеції – 60%, при цьому більшість витрат має соціальний характер (інвестування в освіту, науку, охорону здоров'я, соціальне забезпечення), а на державне інвестування в економіку припадає лише 10% [4, с. 64, с. 126].

Рубрикаторами ефективності реалізації антикризового інструментарію мають бути, в першу чергу, параметри, які характеризують економічну безпеку з позиції дотримання основних макроекономічних пропорцій. На нашу думку, ця система має включати показники, що характеризують параметри макроекономічної стабільності, що відображають активність фінансового, державного, домашнього, зовнішньоекономічного секторів (табл. 2). Оцінка цих показників відносно граничного значення дозволяє нам стверджувати, що в Україні є потенціал для довгострокового розвитку, зокрема, це можливість детінізації практично третьої частини ВВП, це зростання доходів нефінансових корпорацій, валового нагромадження як інвестиційного ресурсу економіки, це потенціал для зростання продуктивності праці тощо.

Важливе місце серед економічних механізмів антикризового управління має відводитися передбаченню та протидії макроекономічним кризам. Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури, а також власні розвідки, дозволяють виділити такі засоби попередження кризових процесів: 1) при реалізації державного регулятивного інструментарію необхідно слідкувати за основними макроекономічними пропорціями, порушення яких в перспективі може викликати циклічні коливання, у першу чергу – це співвідношення між темпами зростання продуктивності праці й заробітної плати, доходів населення і споживчих витрат, диференціації населення за рівнем доходів, темпами інфляції та рівнем про-

Індикатори стану макроекономічної безпеки України

№ з/п	Макроекономічні індикатори	Граничне значення	2007 р.	2008 р.	2009 р.
1	Рівень «тінізації» економіки до ВВП, %	не більше 30	25,66	25,7	32,0
2	Відношення обсягу ВВП на одну особу до середньосвітового значення, %	не менше 100	20,50	20,50	20,4
3	Валове нагромадження основного капіталу до ВВП, %	не менше 25	24,3	25,1	27,5
4	Баланс державного сектора до ВВП, %	$\geq -2,5\%$	-0,6	-0,9	3,0
5	Зміна запасів матеріальних оборотних коштів до ВВП, %	-1,5 – +1,5	23,90	24,49	25,6
6	Баланс зовнішнього сектора до ВВП, %	≥ 1	-2,8	-5,6	-11,0
7	Відношення сальдо платіжного балансу України до ВВП, %	-1 – +1	-3,7	-7,0	-2,9
8	Відношення темпу зростання продуктивності праці до темпу зростання заробітної плати, разів	не менше 1	1,06	0,69	0,15
9	Інфляція (до такого ж періоду минулого року), %	≤ 5	26,2	16,8	22,5
10	Баланс приватного сектора (співвідношення між споживанням та заощадженням) до ВВП, %	$\geq 1\%$	-2,2	-4,7	-14,0
11	Номінальна заробітна плата, дол. США	≥ 800	340	362	240
12	Частка наявних доходів нефінансових корпорацій у валових наявних доходах, %	не менше 14–15	3,3	7,9	8,2
13	Коефіцієнт покриття експортом імпорту	≥ 1	0,79	0,87	0,88
14	Частка експорту високотехнологічної продукції у товарному експорті, %	≥ 18	0,75	0,77	1,49
15	Критичний імпорт з однієї країни, % до загального імпорту, у т.ч. сирової нафти та нафтопродуктів природного газу	≤ 30 ≤ 30	97,3 65,4	94,4 60,1	95,8 43,1
16	Частка сектора загальнодержавного управління в наявних доходах, %	не більше 20	0,96	0,96	3,0

*Складено автором на основі інформації Департаменту макроекономіки Міністерства економіки України, Національного банку України [2, 15].

центних ставок на ринку позичкових капіталів; 2) використання при реалізації макроекономічної політики граничних значень індикаторів економічної безпеки, які можуть сигналізувати про необхідність коригування інструментарію державного регулювання економіки; 3) підтримку стабільних темпів економічного зростання, при цьому якісні параметри (зростання інвестиційно-інноваційної активності, зовнішнього вкладу, продуктивності праці, соціальних індикаторів розвитку) мають бути базовим елементом довгострокових прогнозів, стратегій розвитку України; 4) проведення структурних реформ, які сприятимуть активізації приватних інвестицій для впровадження інновацій і модернізації діючих технологій; 5) при розробці державних цільових програм обов'язково виділяти наукову та інноваційну частини, що посилять економічну та соціальну ефективність їх реалізації.

Для забезпечення успішного довгострокового розвитку національна система прогнозно-планової роботи має активно використовувати технології анти-

кризового планування, теоретико-методологічну основу якого становлять ліберальні теорії неминучості прийдешніх економічних потрясінь, симптоматичні теорії системного неблагополуччя «процвітаючої» економіки, теорії трансформації латентної структурної кризи в реальну фінансову, яка дає напівемпіричний опис траєкторії руху економіки до певної «сингулярної точки», яка позначає катастрофічну зміну характеру руху [1, 5, 6].

Серед дослідників соціально-економічної динаміки в рамках світ-системного підходу слід виділити І. Валлерстайна, Дж. Модельські, К. Полані, у працях яких було найбільш глибоко опрацьовано моделювання циклічної природи глобальних економічних і соціально-політичних процесів. Адептами цього підходу Пантінім і Лапкінім у 2008 р. була розроблена модель циклічної динаміки [12], в основу якої покладено ідею переходу від фази технологічного перевороту до фази великих потрясінь (табл. 3), яка по суті чітко визначила період сучасної світової фінансової кризи.

Таблиця 3

Моделювання циклічної динаміки міжнародної економічної та політичної системи [12]

Фаза еволюційних циклів	Розрахункове датування циклу в цілому і його фаз за роками		
	1789–1897	1897–1981	1981–2041
Фаза технологічного перевороту	1789–1813	1897–1921	1981–2005
Фаза великих потрясінь, у т. ч.	1813–1849	1921–1945	2005–2017
період зростаючої нестійкості	1813–1825	1921–1929	2005–2009
період Великої депресії	1825–1837	1929–1937	2009–2013
період загальної дестабілізації	1837–1849	1937–1945	2013–2017

Згідно з цією моделлю в посткризовий період в США, Японії, в деяких європейських країнах відбудуться важливі політичні та соціальні реформи, які в подальшому матимуть значення не тільки для цих країн, але й для міжнародного співтовариства в цілому. Колишній глобальний світопорядок стрімко руйнуватиметься, а ресурсів і політичної волі, необхідних для вироблення нової архітектури світоустрою, не вистачатиме. Саме в цей період актуалізується потреба суспільного контролю над ринковою стихією, яка, на думку багатьох економістів, стане імперативом виходу з нинішньої кризи.

Таким чином, проведене наукове дослідження дає підстави стверджувати, що для подолання негативних кризових наслідків та забезпечення успішного розвитку України, необхідно, щоб антикризові заходи здійснювалися тільки на основі консолідації всіх гілок влади і суспільства в контексті розбудови конкурентноспроможної, інноваційно-активної, соціально орієнтованої ноосферизованої економіки. Для передбачення можливих кризових явищ необхідно, щоб в управлінні довгостроковим розвитком національної економіки активно використовувався інструментарій моделювання циклічної динаміки розвитку, прогнозування макроекономічних ризиків, які можуть впливати на макроекономічну стабільність. У цьому контексті важливо, щоб подальші наукові дослідження стосувалися розробки організаційно-методичного інструментарію моделювання можливої невизначеності в системі стратегічного моніторингу, стратегічного контролінгу в управлінні довгостроковим розвитком України.

Список використаної літератури

1. Барановський О.І. Сутність та різновиди фінансових криз / О.І. Барановський // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 3–13.
2. Бюлетень Національного банку України. – 2009. – № 12; – 2010. – № 13.

3. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи / Я.А. Жаліло, О.С. Бабанін, Я.В. Белінська та ін. — К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2009 // <http://www.niss.gov.ua>
4. Карлін М.І. Фінансові системи країн Західної Європи: навч. посібник / М.І. Карлін. — К.: ВЦ «Академія», 2009. — 320 с.
5. Кондратенко Г.В. Нечіткі моделі та алгоритми для оптимізації маршрутів і траєкторій в умовах невизначеності 2003 року: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.06 / Г.В. Кондратенко. — Одеса: Одес. нац. політехн. ун-т. 2003. — 19 с.
6. Крепкий Л.М. Регулирование экономических циклов / Л.М. Крепкий. — М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2007. — 183 с.
7. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України // www.ukrcensus.gov.ua/eng
8. Офіційний веб-сайт Світового банку // www.worldbank.org
9. Офіційний веб-сайт Рахункової палати України // www.ac-rada.gov.ua/achamber/control/en/index
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання використання коштів Стабілізаційного фонду» від 4 листопада 2008 р. № 961.
11. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні: монографія / за ред. д-ра екон. наук Б.Є. Кваснюка. — К.: Ін-т екон. прогнозування, 2003. — 424 с.
12. Лапкин В.В. Концепция эволюционного усложнения мировой политической системы (Взгляд из России) / В.В. Лапкин, В.И. Пантин // Политические исследования. — 2006. — № 1 // www.politstudies.ru/arch/2006/1/12.htm
13. Скрипниченко М.І. Секторальні та міжсекторальні моделі економічного розвитку / М.І. Скрипниченко. — К.: Фенікс, 2004. — 256 с.
14. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: в 3 т. / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженко, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. — К.: Фенікс, 2007.
15. Урядовий портал: www.kmu.gov.ua

Надійшло до редакції 3.03.2010.